

9.1.2012 Muistio

Kaupallisen kalastuksen ja kalatuotteiden kaupan valvonta - keskeisiä kohtia Euroopan unionin valvonta-asetusten säännöksistä

1. Lainsäädäntö ja viranomaiset

Kalastuksen ja kalakaupan valvontaa koskeva säädösvalmistelu on hiljattain saatu pääosin päätökseen Euroopan unionissa. Kalastuksen ja kalakaupan valvonnasta on annettu neuvoston asetus (EY) N:o 1224/2009 ja komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 404/2011. Kalastuksen ja kalakaupan valvontaan liittyviin asetuksiin luetaan myös ns. LIS -asetukset eli laitonta, ilmoittamatonta ja sääntelemätöntä kalastusta koskeva neuvoston asetus (EY) N:o 1005/2008 ja komission asetus (EY) N:o 1010/2009. Edellä mainitut säädökset ovat tulleet asteittain voimaan jäsenvaltioissa. Maa- ja metsätalousministeriö on asettanut 18.10.2011 virkamiestyöryhmän valmistelemaan edellä mainituista säädöksistä johtuvia muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön. Työryhmässä on edustettuna maa- ja metsätalousministeriön lisäksi ulkoasianministeriö, oikeusministeriö, valtionvarainministeriö, sisäasianministeriö, ympäristöministeriö, Rajavartiolaitos ja Trafi.

Euroopan unionin jäsenmailla on velvollisuus panna täytäntöön unionin yhteistä kalastuspolitiikkaa koskevat säädökset ja päätökset. Yhteisellä kalastuspolitiikalla pyritään kalavarojen kestäväan käyttöön ja meriympäristön monimuotoisuuden säilyttämiseen. Oleellinen osa tehokasta toimeenpanoa on valvoa, että hyväksytyt säädöksiä ja päätöksiä myös noudatetaan.

Kussakin jäsenvaltiossa on oltava yksi viranomainen, Suomessa maa- ja metsätalousministeriö, jonka tehtävänä on koordinoida kansallisesti EU:n säädöksiin perustuvaa kalastuksen valvontaa. Suomessa valvontaa suorittavat rannikon elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskukset (ELY -keskus) ja Ahvenanmaan maakunnan hallitus sekä tarvittaessa myös Rajavartiolaitoksen merivartiostot, poliisi- ja tulliviranomaiset.

2. Merkinnät EU:n kalastusaluksissa ja niiden pyydyksissä

Komission täytäntöönpanoasetuksessa N:o 404/2011 on annettu aluksien ja pyydyksiä tunnisteita ja merkintöjä koskevat yksityiskohtaiset säännöt, jotka tulivat voimaan 1.1.2012. EU:n kalastusaluksen päällikön tai hänen edustajansa on varmistettava, että jokainen aluksella pidettävä tai kalastuksessa käytetty passiivinen pyydys on selvästi merkitty ja tunnistettavissa toimittaessa EU:n merivesillä. Pyydyksessä on oltava pysyvästi näkyvissä sen kalastusaluksen runkoon merkityt ulkoiset rekisterikirjaimet ja -numerot (FIN -tunnus), jolle pyydys kuuluu. Velvoite koskee kaikkea kalastustoimintaa aina rantaviivaan asti. Pyydysten merkintätapa kuvataan tarkemmin komission täytäntöönpanoasetuksen luvussa III. Pyydysmerkin on oltava kestävästä materiaalista valmistettu, kiinnitetty pitävästi pyydykseen ja vähintään 6,5 cm leveä ja 7,5 cm pitkä. Merkki ei saa olla poistettavissa eikä epäselvä. Myös pyydysten poijut on merkittävä, jos pyydyksiä käytetään EU:n vesillä 12 meripeninkulman ulkopuolella rannikkojäsenvaltioiden peruslinjoista mitattuna. Valvonta-asetuksessa säädetään myös kadonneiden pyydysten ilmoitusvelvollisuudesta lippuvaltion valvontaviranomaisille.

3. Saaliserien/kalastustuotteiden punnitseminen

Valvonta-asetusten perussääntö on se, että kaikki kalastustuotteet (=saaliit) punnitaan jäsenvaltion viranomaisten hyväksymillä punnitusvälineillä ja järjestelyillä purkamisen yhteydessä ennen kalastustuotteiden varastossa säilyttämistä, kuljettamista tai ensimyyntiä. Kaikkien saaliserien täsmälliset painot on oltava tiedossa ja kirjattuna. Punnitus voidaan kuitenkin sallia eräissä tapauksissa tehtäväksi vasta saaliserän kuljettamisen jälkeen.

Punnitustoimea koskevat erityissäännöt ja poikkeukset tulee tehdä komission hyväksymillä ja kansallisesti vahvistetuilla riskiperusteisilla pistokoe- ja valvontaohjelmilla. Kalastustuotteiden punnitusta koskevia sääntöjä sovelletaan kaikkiin EU:n kalastusalusrekisteriin merkittyihin kalastusaluksiin ja -veneisiin ja kaikkiin saaliisiin. Tämä merkitsee sitä, että myös kiintiömättömiin kalalajeihin kuuluvat saaliit tulee edellä sanotulla tavoin punnita.

Punnituksen paikkansapitävyydestä ja punnituksen kirjauksesta ovat vastuussa rekisteröidyt ostajat (eli ne jotka ostavat kalastustuotteet kalastustoiminnan harjoittajalta). Kuitenkin, jos saaliit punnitaan jo aluksella, punnituksesta ja punnitustuloksen kirjaamisesta vastaa aluksen päällikkö. Kalaerien punnitsemistiedot on säilytettävä kolmen vuoden ajan. Punnituskirjauksen tulee sisältää laji (FAO-koodi), kg-määrä tuotepainona, jalostusaste, aluksen nimi ja tunnus sekä punnituspäivämäärä. Saaliserien punnitustulokset kirjataan valvonta-asetusten edellyttämiin purkamisilmoituksiin, kuljetus- ja haltuunottoasiakirjoihin sekä ensikäden myynti-ilmoituksiin.

Punnitustulos on alus-, purkamis-, laji- tai kalastustuotekohtainen, joten esimerkiksi eri alusten saaliita ei voi yhdistää ennen punnitusta. Valvontaviranomaiset voivat vaatia, että kalastustuotteet punnitaan virkamiesten läsnä ollessa ennen niiden kuljettamista, käsittelyä, pakkaamista tai kuljetusta muualle. Punnitusjärjestelmien, kirjausten ja kirjallisten ilmoitusten on oltava milloin tahansa kokonaisuudessaan valvontaviranomaisten saatavilla, ja näillä on oltava pääsy kaikkiin kalastustuotteiden kuljetus-, varastointi- ja jalostustiloihin.

4. Saaliserien jäljitettävyys ja tietojen antaminen kuluttajalle

Kalastus- ja vesiviljelytuote-erien jäljitysjärjestelmä tuli voimaan 1.1.2012. Sen mukaan kaikkien kalastus- ja vesiviljelytuotteiden on oltava jäljitettävissä kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa pyynti- tai keruuvaiheesta vähittäismyyntiin saakka. Järjestelmällä on tarkoitus varmistaa, että kaikki saaliserät, joista kalastustuotteet on jalostettu, on pyydystetty yhteisen kalastuspolitiikan säännösten mukaisesti. Vaikka yhteisen kalastuspolitiikan jäljitettävyysjärjestelmän tarkoitus onkin toinen kuin elintarvikelainsäädännön jäljitettävyysjärjestelmän, ne tukevat ja täydentävät toisiaan. Yhteisen kalastuspolitiikan jäljitettävyysjärjestelmä koskee Euroopan unionin kalastusalueiden merestä pyydystämiä saaliita (ja niistä valmistettuja kalastustuotteita) sekä unionin merialueilla meressä kasvatettuja kalastustuotteita.

Kalastus- ja vesiviljelytuotteet tulee jaotella eriin purkamisen yhteydessä ennen ensimyyntiä. Yksi erä tarkoittaa tiettyyn lajiin kuuluvien kalastus- ja vesiviljelytuotteiden määrää, jolla on samanlainen tarjontamuoto ja joka on peräisin samalta maantieteelliseltä alueelta ja samalta kalastusalueelta tai samasta vesiviljelyn tuotantoyksiköstä. Erään liitetään tai jokaista erää kohti täytyy olla löydettävissä seuraavat tiedot:

- a) kunkin erän tunnistenumero;
- b) kalastusalueen ulkoinen tunnistenumero ja nimi tai vesiviljelytuotantoyksikön nimi;

- c) kunkin lajin kolmikirjaiminen FAO:n koodi;
- d) saaliiden pyyntipäivät tai tuotantopäivät;
- e) kunkin lajin määrät nettopainona ilmaistuna kilogrammoina tai tapauksen mukaan kappalemäärä;
- f) toimittajan nimi ja osoite;

Eriin jaottelu ja erien jäljitettävyyksivaatimus koskee yhtä lailla kiintiömättömiin kalalajeihin kuuluvia saaliita kuin kiintiöityihin lajeihin kuuluvia. Erät pitää pystyä jäljittämään erän kalastaneeseen kalastusalueeseen tai veneeseen.

Jäljitettävyyttä koskevat tiedot on oltava erän pakkausmerkinnöissä, pakkauksessa tai erän mukana seuraavissa kaupallisissa asiakirjassa. Jos tiedot ovat ainoastaan kaupallisessa asiakirjassa, erään on kiinnitettävä vähintään erän tunnustenumero. Tiedot voidaan myös kiinnittää erään koodin, viivakoodin, tai elektronisen sirun kaltaisten tunnistamisvälineiden tai vastaavan laitteen avulla taikka käyttäen merkintäjärjestelmää. Tiedot on ajantasaistettava aina ensimmäisen myynnin jälkeen erä yhdistettäessä tai jaettaessa. Alkuperäinen erä on aina pystyttävä jäljittämään takaisin pyynti- tai keruuvaiheeseen.

Tietojen merkitseminen eriin koodin, viivakoodin tai elektronisen sirun kaltaisten tunnistamisvälineiden tai vastaavan laitteen avulla taikka käyttäen merkintäjärjestelmää tulee pakolliseksi 1.1.2013 monivuotisen hallinto-ohjelman piiriin kuuluviin kalastustuotteisiin ja 1.1.2015 muihin kalastus- ja vesiviljelytuotteisiin.

Jäljitettävyyttä koskeviin säännöksiin liittyy kiinteästi velvoite antaa kuluttajille tieto lajin kauppanimestä, tieteellisestä nimestä, pyyntialueesta ja tuotantomenetelmästä. Samoin kuluttajalle tulee antaa tieto siitä, jos tuote on ollut aiemmin jäädytetty. Kuluttajalle annettavien tietojen osalta vaatimus eriin liitettävistä tiedoista koskee myös Euroopan yhteisöön kolmansista maista tuotavia kalastustuotteita, makeasta vedestä pyydettyjä tai makeassa vedessä viljeltyjä kalastus- ja vesiviljelytuotteita ja koristekaloja, -äyriäisiä ja -nilviäisiä.

Jos lajille on yhteisön lainsäädännössä vahvistettu vähimmäiskoko, kuten esimerkiksi turskan, lohien ja meritaimenen osalta on, niin ostamisesta, myynnistä, varastoinnista ja kuljetuksista vastaavien on kyettävä osoittamaan tuotteiden asianomainen maantieteellinen alkuperäalue.

Jäljitettävyyksivaatimus ei koske toimintaa, jossa kalastusalueelta myydään suoraan kuluttajalle saaliseriä edellyttäen, että määrien arvo ei ylitä 50 euroa kutakin kalastusalueita, kalenteripäivää ja lopullista kuluttajaa kohden.

5. Saaliiden ilmoitusmenettely ja ensikäden ostojen ilmoitusjärjestelmä

Kalastusalueiden saaliiden ilmoittamiseen käytetty ns. EU -kalastuspäiväkirjamenettely säilyy pääsääntöisesti ennallaan. Ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia saaliita. Saaliit tulee ilmoittaa EU-päiväkirjan purkamisilmoitusosiolla 48 tunnin sisällä purkamisesta ELY -keskukseen. Vähitellen käyttöön otettava elektroninen kalastuspäiväkirja tulee muuttamaan kaikkien yli 15 metristen ja osan 12-15 metristen alueiden raportointikäytäntöjä. Elektronisessa päiväkirjassa kalastusta koskevat tiedot tulee tallentaa tietojärjestelmään jo aluksella ja tallennetut tiedot tulee lähettää aluksen lippuvallion viranomaisille vähintään kerran päivässä. Purettavaksi aiotut saalismäärät tulee ilmoittaa vähintään kaksi tuntia etukäteen ELY -keskusten valvontaviranomaiselle. Purkamisilmoitus tulee lähettää 24 tunnin kuluessa purkamisesta aluksen lippuvalliolle. Sähköisen kalastuspäiväkirjajärjestelmän käyttöönotosta tiedotetaan myöhemmin tänä vuonna.

Itämeren lohien saaliin ilmoittamismenettelyyn ei tule vuonna 2012 muutoksia, eli purkamisilmoitukset ja ensikäden myynti-ilmoitukset on toimitettava ELY -keskukseen 48 tunnin sisällä purkamisesta/myynnistä, kuten tähänkin asti.

Alle 10- metristen alusten ja veneiden osalta Suomessa on ollut käytössä kuukausittainen saaliiden ilmoitusmenettely ns. rannikkokalastuslomake. Tätä rannikkokalastuslomaketta täydennetään vuoden 2012 alusta siten, että lomakkeella ilmoitetaan alus- tai venekohtaisesti saalis- ja purkupaikkatiedot. Saaliit tulee aina kirjata kulloinkin käytössä olleelle alukselle tai veneelle. Ilmoitus täytetään edelleen kuukausitasolla ja toimitetaan kuukausittain asianomaiseen ELY -keskukseen. Uusittu rannikkosaaliiden ilmoitusjärjestelmä tulee kuitenkin vielä hyväksyttäväksi EU:n komissiolla alkuvuodesta 2012. Täydennetty rannikkokalastuslomake täyttäneen valvonta-asetusten vaatimukset. Uusittu järjestelmä mahdollistaa paremman tiedonsaannin merellä toimivista aktiivisista kalastusaluksista (Kalastus- ja vesiviljelyalusten rekisteröimisestä annetussa lain (690/2010, 17§) ja em. jäljitettävyyksivaatimusten toteuttamisen, kun tiedot saalisjärven pyytäneestä kalastusaluksista tai -veneestä tulee seurata kalaerää vähittäismyyntiin saakka.

6. Kalastustuotteiden ensimyynti

Ensikädenostojen ilmoitusjärjestelmä laajenee kattamaan kaikki talouskalalajit. Aiemmin tiedot annettiin vain ns. kiintiölajeista (silakka, kilohaili, turska, lohi). Sen, joka ostaa merestä pyydettyä kalaa kalastusalukselta tai kalastajalta, tulee rekisteröityä siinä jäsenvaltiossa pidettävään ensikädenostajarekisteriin, jossa ensimyynti tapahtuu. Suomessa rekisteriä pitävät ao. ELY -keskukset toimialueillaan. Ensikäden myynti-ilmoitus tulee toimittaa ELY -keskukseen tai tallentaa ns. e-myyntitietojärjestelmään 48 tunnin sisällä kalaerän ostohetkestä. Ensikäden ostajat ovat vastuussa ilmoituksen paikkansapitävyydestä. Poikkeuksena em. sääntöihin on tilanne, jossa kalaa ostetaan alle 30 kilogramman erä pelkästään yksityiseen kulutukseen. Tässä tapauksessa ei ostajan tarvitse olla rekisteröitynyt, eikä ns. ensikäden myynti-ilmoitusta tarvitse toimittaa ELY -keskukseen.

7. Kalastusalusten konetehtojen valvonta

Valvonta-asetukset velvoittavat jäsenvaltiot varmistamaan, että kalastusalusten konetehtot eivät ylitä kalastuslisenssiin merkittyjä enimmäistehtoja. Jäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten tulee varmentaa uusien moottorien moottoridistukset niiden alusten osalta, joiden käyttömoottorin teho ylittää 120 kilowattia. Kalastusalusten käyttömoottorin teho ei tule ylittää alusten varmennettua ("*certified*") konetehtoa. Jäsenvaltio varmistaa riskianalyysiin perustuvan pistokoesuunnitelman perusteella, että alusten konetehtot vastaavat muita käytettävissä olevia tietoja. Jäsenvaltioiden tulee tehdä konetehtoja koskevia fyysisiä tarkastuksia, jos laivaston analysoinnin jälkeen ilmenee viitteitä siitä, että aluksen tai alusryhmän konetehtot ylittävät kalastuslisensseissä mainitut tehot. Fyysiset konetehtojen tarkistukset kohdistetaan ensisijaisesti troolareihin, jotka toimivat pyyntiponnistusjärjestelmän alaisessa kalastuksessa (kuten Itämeren turskan kalastus).

8. Mereltä vapaa-ajankalastuksesta peräisin olevien saaliiden myyntikielto

EU:n valvonta-asetuksen 1224/2009 mukainen merestä pyydetyn vapaa-ajankalastussaaliin myyntikielto tuli voimaan 7.5.2011. Myyntikielto ei siis tällä hetkellä koske sisävesistä pyydettyä saalista. EU-säännöksissä vapaa-ajankalastuksella tarkoitetaan kaikkea muuta kalastusta kuin kaupallista kalastusta.

Kalatuotteiden jäljitettävyys edellyttää kalatuotteen pyydystäneen kalastusaluksen ilmoittamista. Kaikki kaupallista kalastusta merellä harjoittavat alukset ja veneet tulee rekisteröidä merellä toimivien kalastus- ja vesiviljelyalusten rekisteröinnistä annetun lain mukaisesti ELY -keskuksiin. Rekisterin tiedot ovat mm. komission ja muiden jäsenmaiden käytössä, joten kalatuotteiden kauppaa valvovien tahojen on helppo tarkastaa tuotteen laillinen alkuperä.

ELY -keskukset pitävät myös kansallista rekisteriä ammattikalastajista. Jos saaliit pyydystetään ilman alusta tai venettä, tieto kalastajasta tulee ilmoittaa viimeistään ensimyyntivaiheessa. Tässä yhteydessä on hyvä muistaa myös elintarvikelaissa säädetty velvollisuus ilmoittautua kuntien ylläpitämään alkutuotantorekisteriin.

Vapaa-ajankalastussaaliin myyntikielto koskee kaikkia jakeluportaita, joten tukkukauppiat tai vähittäiskaupat eivät saa pitää kaupan vapaa-ajankalastuksesta peräisin olevia saaliita.

Lisätietoja antavat maa- ja metsätalousministeriössä:

Neuvotteleva virkamies Jarmo Vilhunen (p. 1605 2292)

Ylitarkastaja Maija Mela (p. 1605 2196)

Ylitarkastaja Ali Lindahl (p. 1605 4163)

Kalatalousylitarkastaja Harry Kaasinen (p. 1605 3375)